

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра туристичного бізнесу та країнознавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-
педагогічної
роботи

“ ____ ” _____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА ЕКСКУРСІЙНОЇ ПРАКТИКИ

спеціальність _____ 242-Туризм _____
(шифр і назва)

освітня програма _____ туризм _____
(шифр і назва)

спеціалізація _____
(шифр і назва)

факультет міжнародних економічних відносин і туристичного бізнесу

2019 / 2020 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

“_20_” __червня__ 2019 року, протокол №_15_

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: канд. іст. наук, доцент Н. В. Аксьонова
ст. викладач А. С. Перепилиця

Програму схвалено на засіданні кафедри туристичного бізнесу та країнознавства
Протокол від “_19_” __червня__ 2019 року, протокол №_12_

Завідувач кафедри туристичного бізнесу
та країнознавства

А. Ю. Парфіненко

Програму погоджено методичною комісією факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Протокол від “_19_” __червня__ 2019 року №_11_

Голова методичної комісії

Л. І. Григорова-Беренда

Вступ

Програма екскурсійної практики денної форми навчання складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напряму підготовки спеціальності 242 – «Туризм». Екскурсійна практика є обов'язковим компонентом програми підготовки фахівців із вищою освітою. Практика студентів передбачає безперервність та послідовність її проведення у разі одержання необхідного обсягу практичних знань і умінь відповідно до стандартів освіти.

1. Опис екскурсійної практики

1.1 Мета екскурсійної практики - формування у студентів системи професійних компетенцій з використання основ організації туризму, у розрізі екскурсійної справи та анімаційної справи, методів її організації та проведення для ефективного господарювання на рівні основної ланки суспільного виробництва послуг – туристичного підприємства; набуття необхідної сукупності теоретичних і практичних знань для вирішення конкретних організаційних завдань на сучасному етапі розвитку туристичної галузі.

1.2 Основні завдання екскурсійної практики:

- оволодіння знаннями з організації екскурсійного обслуговування в індустрії туризму;
- засвоєння студентами теоретичних основ екскурсійної справи: сутності екскурсії, її основних ознак та функцій, класифікації екскурсій, формування екскурсійної тематики;
- виявлення основних напрямів і тенденцій розвитку екскурсійного обслуговування в сучасних умовах;
- набуття студентами навичок роботи з нормативними матеріалами щодо організації екскурсійної діяльності в туристичній індустрії;
- ознайомлення з методичними прийомами підготовки та проведення екскурсій, технологією створення нової екскурсії;
- особливостями застосування методичних прийомів показу, розповіді та руху під час екскурсії;
- визначення шляхів удосконалення професійної майстерності екскурсоводів, забезпечення якості екскурсійних послуг;
- опанування основами методики організації екскурсійного обслуговування різних категорій туристів і екскурсантів.

1.3. Характеристика екскурсійної практики

Кількість кредитів: 5. Загальна кількість годин: 150

Нормативний модуль. Семестр: четвертий. Вид контролю: залік

1.4. Заплановані результати практики (рівень знань, умінь, навичок, яких студенти мають досягти на кожному етапі практики)

Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми студенти повинні досягти таких результатів навчання та набути таких компетентостей:

Студенти повинні знати:

- напрямки розвитку підприємств екскурсійної індустрії;
- способи збору інформації та виділення об'єктів, необхідних для діяльності екскурсійних організацій;
- принципи виявлення потенційних партнерів екскурсійних організацій та основні напрями їхньої діяльності;
- методи обслуговування в екскурсійній справі (враховуючи специфіку різних груп населення);
- організацію рекламної діяльності екскурсій та принципи формування рекламних матеріалів.

Студенти повинні вміти:

- проектувати процес обслуговування туристів;
- застосовувати окремі методичні прийоми ведення екскурсії;
- застосовувати техніку ведення екскурсії;
- розробляти контрольний текст екскурсії;
- розробляти різні види екскурсій з урахуванням пізнавальних потреб екскурсантів;
- аналізувати потреби групи екскурсантів і використовувати необхідні форми роботи з ними;

- самостійно підготувати екскурсію і комплект документів до неї;
- розробляти і проводити екскурсії;
- аналізувати запропоновану екскурсію; аналізувати результати екскурсії

вміти

- працювати у складі групи над створенням нової екскурсії;
- розробляти різні види екскурсій з урахуванням пізнавальних потреб індивіда на підставі знань екскурсійних ресурсів рекреаційного комплексу, культури, релігії, існуючих технологій розробки екскурсійної програми, методик проведення екскурсій;
- організовувати та планувати екскурсійну діяльність;
- готувати контрольний та індивідуальний тексти екскурсії;
- розробляти та проводити екскурсії;
- користуватись основними прийомами проведення екскурсій;
- складати технологічну карту екскурсії;
- знати принципи екскурсійного обслуговування різних верств населення, вітчизняних та іноземних туристів;
- складати конспекти, тези, історичні довідки; відповідати на питання за темою екскурсії;
- проводити екскурсію; забезпечити безпеку учасників екскурсії.
- володіти технологією організації нової екскурсії;
- мати навички проведення та організації екскурсійної діяльності.

Поведінкові компоненти:

- готовність до саморозвитку;
- готовність до розвитку творчих здібностей;
- готовність до активних дій;
- готовність до самостійної та командної роботи;
- готовність до творчої діяльності та моделювання практичних ситуацій;
- готовність до критичного, позитивного сприйняття різноманітних думок.

Комунікація:

- активна участь в командній роботі;
- побудова ефективної взаємодії між членами групи та встановлення комунікаційних зв'язків з іншими групами;
- презентація своїх позицій та ведення діалогу щодо розглянутого проблемного питання;
- підтримка позитивного настрою в групі.

Автономність та відповідальність:

- здатність приймати рішення та самостійно планувати свій професійний розвиток;
- здатність самостійно виконувати завдання та нести за це відповідальність.
- здатність з повагою ставитися до місцевих жителів, їх звичаїв і традицій;
- здатність зберігати довкілля, дбайливо ставитися до об'єктів природи, пам'яток історії, культури;

2. Зміст та організація проведення екскурсійної практики

Проведення установчої конференції

На настановній конференції керівник практики від університету проводить інструктаж студентів з техніки безпеки. якщо практика проводиться на базі музейного закладу або туристичної фірми, то студенти в період практики підкоряються внутрішньому трудовому розпорядку даної установи. Студенти ознайомлюються з правилами заповнення щоденника практики, який є обов'язковим для проходження практики. Керівник практики детально знайомить з планом практики, місцями зупинок, вартістю вхідних квитків в музеї. Також перед виїздом студенти з викладачем детально обговорюють і обирають індивідуальні завдання, які потрібно виконувати студентам під час практики. Студентам надається план для групових завдання, в якому потрібно розробити власну екскурсію на задану тему.

Польовий етап

Цей етап передбачає проведення практики за затвердженими маршрутами, обов'язковими складовими вивчення та дослідження яких є:

- вивчення досвіду проведення екскурсій професійними екскурсоводами;
- детальний аналіз прослуханих екскурсій на маршруті;
- проведення самостійної попередньої підготовленої екскурсії.

Студенти мають перейняти майстерність екскурсовода, відслідкувати використані екскурсоводом методичні прийоми ведення екскурсії, дотримання техніки проведення екскурсії, виявити розкриття композиції (розміщення, послідовність, і співвідношення структурних частин екскурсії: підтем основних питань, вступу та завершальної частини), оцінити мову екскурсовода. Необхідно звернути увагу на класифікаційні ознаки екскурсії.

Під час польового етапу практики керівники залучили студентів до виконання групових завдань на досліджуваних об'єктах. Підготовка будь-якої екскурсії ґрунтується на матеріалах попереднього досконалого вивчення екскурсійних можливостей певного населеного пункту чи туристично-привабливої території.

Перелік виконуваних студентами робіт в період екскурсійної практики

1. Складання списків літератури та бібліографії для підготовки екскурсії.
2. Складання екскурсійного маршруту.
3. Складання методичної розробки для проведення екскурсії.
4. Складання індивідуального і контрольного тексту екскурсії.
5. Проведення пробних екскурсій.

Ознайомитися з комп'ютерною інформаційно-довідковою базою даних екскурсійної справи

- вивчити систему накопичення інформаційних матеріалів з екскурсійної справи;
- дослідити особливості наявної інформаційно-довідкової бази в мережі Інтернет з надання екскурсійних послуг екскурсоводами;
- проаналізувати ефективність роботи та зручність у користуванні сайтів екскурсійних бюро; виявити недоліки;
- дослідити електронні веб-ресурси екскурсійних маршрутів.

Ознайомитись та засвоїти основні методи обслуговування клієнтів у туристичній організації

- ознайомитися з основними методами обслуговування клієнтів під час екскурсії;
- навчитися презентувати до уваги потенційних клієнтів «асортимент» екскурсійних продуктів;
- засвоїти правила поведінки у роботі з клієнтами; навчитися доброзичливо, тактовно, толерантно і дипломатично відповідати на запитання екскурсантів.

Вивчити технологію створення, управління якістю та «асортимент» екскурсійного продукту

- закріпити на практиці основні елементи та етапи формування екскурсійного продукту;
- вивчити особливості організації екскурсійного обслуговування туристів;
- вивчити схеми «доставки» екскурсійного продукту до споживачів;
- проаналізувати сутність короткострокових заохочувальних заходів, що сприяють відвідуванню екскурсій;
- виявити інноваційні форми реалізації екскурсійних продуктів.

Дослідити основні напрямки організації дозвілля туристів та особливості формування анімаційних програм відпочинку у екскурсійній галузі

- дослідити процес розробки програми перебування туристів під час екскурсії;
- вміти розробити програму відвідування туристами комплексної екскурсії;
- виявити методику впровадження анімаційних програм відпочинку у структуру презентованого екскурсійного продукту.

Вивчити туристичну документацію; ознайомитись з механізмом укладанням угод

- визначити особливості страхування туристів, що перебувають на екскурсії;
- охарактеризувати способи поєднання і чергування екскурсій, що використовуються на даному підприємстві;
- прослідкувати аспекти підготовки керівників туристичних груп, що відповідають за забезпечення умови контракту про надання туристам замовлених і сплачених послуг;
- вивчити особливості укладання угод між постачальниками послуг.

3. Вимоги до баз екскурсійної практики

Практика проводиться на базах практики, які відповідають вимогам практики. Фахові практики можуть проходити за розробленими маршрутами у вигляді експедицій, екскурсій на території Слобожанщини з подальшою камеральною обробкою результатів у структурних підрозділах університету. За наявності в університеті державного замовлення на підготовку спеціалістів, перелік баз практики надають органи, які формували замовлення на спеціалістів. При підготовці спеціалістів за цільовими договорами бази практики передбачаються у цих договорах.

Студенти можуть самостійно, з дозволу відповідних кафедр, добирати для себе місце проходження практики і пропонувати його для використання. У таких випадках університет співпрацює з базою практики на основі клопотання про практику від бази практики. Студенти, які працюють за фахом та навчаються за індивідуальним планом можуть проходити практику за місцем працевлаштування. У таких випадках університет співпрацює з базою практики на основі клопотання про практику від бази практики.

Контроль за якістю проходження екскурсійної практики студентів здійснюють керівники практики від кафедри і від бази практики. На базах практики консультують студентів з усіх розділів програми практики, проводять індивідуальні і групові консультації по збору необхідної інформації, документації, виконання індивідуального завдання, складанню звіту.

Основні обов'язки практикантів:

- до початку практики ознайомитись з програмою практики, отримати від керівника практики документи та консультації щодо їх оформлення, пройти інструктаж з БЖД;
- своєчасно прибути на місце проходження практики;
- пройти на базі практики інструктаж з техніки безпеки і протипожежної безпеки, суворо дотримуватись правил охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії, правил внутрішнього розпорядку та поведінки на базі практики;
- у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики;
- знати зміст робочої програми практики, індивідуальне завдання;
- вести щоденник практики згідно встановлених вимог;
- відвідувати консультації та подати у встановлений термін на кафедру письмовий звіт про виконання програми та індивідуального завдання практики.

Обов'язки керівників практики (від навчального закладу):

- здійснювати безпосереднє керівництво практикою;
- співпрацювати з керівництвом баз практики щодо їх готовності до прибуття студентів та відпрацювання програмних завдань;
- забезпечувати проведення всіх організаційних заходів перед виходом студентів на практику: інструктаж про порядок проходження практики та з техніки безпеки життєдіяльності, оформлення студентам необхідних документів (скерування, робочої програми, щоденника, індивідуального завдання, методичних рекомендацій);
- інформувати студентів про систему звітності з практики (подання письмового звіту і його захист);

- визначати індивідуальне завдання згідно переліку;
- контролювати забезпечення відповідних умов праці студентів та проведення з ними обов'язкових інструктажів з охорони праці і техніки безпеки;
- сумісно з керівником практики від підприємства забезпечувати високу якість її проходження згідно з програмою.

Обов'язки керівників практики (від бази практики):

- забезпечувати проведення інструктажу з охорони праці та техніки безпеки;
- ознайомлюватися з робочою програмою практики та індивідуальним завданням студента, сприяти організації робочого місця практиканта;
- на початку практики ознайомити студента з організаційною структурою і функціями окремих підрозділів екскурсійного бюро, з правилами внутрішнього розпорядку, організацією роботи працівників бюро;
- проводити консультації, створювати умови щодо виконання програми практики та отримання необхідних матеріалів для складання звіту;
- надати студентам можливість безпосередньо брати участь в організації технологічних процесів під час екскурсії, відповідно з функціональними обов'язками окремих посад;
- робити відмітки чи зауваження у щоденнику студента щодо виконання програмних завдань;
- по закінченню практики перевіряти звіт, скласти відгук на звіт, дати виробничу характеристику на практиканта.

4. Колективні завдання з екскурсійної практики

Колективні завдання включається у робочу програму з метою надбання студентами під час практики умінь та навичок самостійного розв'язання виробничих, наукових або організаційних завдань з урахуванням вимог замовників-роботодавців. Виконання одного або декількох індивідуальних завдань активізує діяльність студентів, розширює їх світогляд, підвищує ініціативу і робить проходження практики більш конкретним і цілеспрямованим.

Виконання індивідуального завдання «Розробка тематичної екскурсії» передбачає наступні етапи:

1. Визначення мети і завдань екскурсії.
2. Вибір теми.
3. Відбір літератури і складання бібліографії.
4. Визначення інших джерел екскурсійного матеріалу.
5. Відбір і вивчення екскурсійних об'єктів. Створення картки об'єкта.
6. Упорядкування маршруту екскурсії.
7. Об'їзд або обхід маршруту.
8. Підготовка контрольного тексту екскурсії.
9. Комплектування «Портфеля екскурсовода».
10. Визначення методичних прийомів проведення екскурсії.
11. Визначення техніки ведення екскурсії.
12. Складання Технологічної карти екскурсії.
13. Складання контрольного тексту.
14. Прийом (здача) екскурсії
15. Затвердження екскурсії.

Звіт має включати розроблення відповідної технологічної документації, а саме:

1. Список джерел і літератури на відповідну тему екскурсії – книги, брошури, статті, що були використанні при підготовці екскурсії.
2. Картки (паспорти) об'єктів, включених до маршруту: відомості, що характеризують кожен екскурсійний об'єкт (назва об'єкта, його вид, події, що з ним пов'язані, місцезнаходження, стислий опис, час створення та творців об'єкта, джерела інформації про цей екскурсійний об'єкт).
3. Схему (карту) маршруту – на окремому аркуші показаний шлях проходження екскурсійної групи. Позначені початок і кінець маршруту, об'єкти показу, місця для їхнього

спостереження, транспортні зупинки для виходу групи до об'єктів. Подається як у Додатках до звіту – не менше 10 об'єктів показу для кожної тематичної екскурсії.

4. Контрольний текст – підібраний й уточнений (перевірений) екскурсійний матеріал, що розкриває тему. Зміст тексту розкриває підтеми й основні питання, слугує основою для індивідуальних текстів., відповідно до методичної розробки, структури екскурсії, її маршруту. Тут представлена характеристика об'єктів і подій. Містить вступ, основну частину, висновок, логічні переходи.

5. Портфель екскурсовода – папка з фотографіями, схемами, картами, кресленнями, малюнками, репродукціями, копіями документів, зразки продукції підприємств, інші наочні посібники. Створюється як окремий Додаток на кожну тему

6. Технологічну картку екскурсії – це рекомендації щодо проведення екскурсії. Вказуються методичні прийоми показу і розповіді, визначається послідовність демонстрації об'єктів, наочних посібників, розкривається техніка проведення екскурсії з урахуванням диференційованого підходу до екскурсантів.

Результатом виконання завдань даного етапу практики є підготовка екскурсії, яка включає наступні документи:

- 1) технологічна карта екскурсії;
- 2) картка об'єкта – 10-12 об'єктів;
- 3) Контрольний текст екскурсії;
- 4) «Портфель екскурсовода» як окремий додаток у звіті.
- 5) Список джерел і літератури з темою екскурсії.

Для створення нової тематичної екскурсії об'єднання студентів у групи з 3 осіб, які готують сумісно підсумковий Звіт з проходження екскурсійної практики. Студенти в підгрупах визначають форму проведення екскурсії. Після цього здійснюють упорядкування маршруту екскурсії, об'їзд або обхід маршруту. Робоча група розробляє контрольний текст тематичної екскурсії і подає його у другому розділі звіту.

5. Вимоги до звіту з екскурсійної практики

Звіт здається у друкованому вигляді та повинен мати обов'язкові складові частини, що розташовуються у наступній послідовності:

- 1) титульний аркуш;
- 2) зміст (містить найменування та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів та пунктів);
- 3) вступ;
- 4) теоретичний розділ;
- 5) практичний розділ;
- 6) висновки;
- 7) список джерел і літератури
- 8) Додатки, які обов'язково містять схему маршруту екскурсії, картки усіх об'єктів-показів тематичної екскурсії, матеріали «портфеля екскурсовода».

Обсяг звіту повинен складати до 25-30 друкованих сторінок тексту, що прошиті швидкозшивачем.

Текст набирається на комп'ютері на стандартних аркушах формату А4 (210х297 мм) без рамки. Текст роботи друкується з використанням шрифтів текстового редактора Word (Times New Roman) 14 кеглем, міжрядковий інтервал – 1,5. Шрифт друку повинен бути чітким, чорного кольору. Щільність тексту повинна бути однаковою. Текст дослідження необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: з лівого боку – 30 мм, з правого – 1 мм, зверху – 20 мм, знизу – 20 мм, абзац – 1 мм. Не допускається будь-які підкреслювання, виділення за текстом, окрім вказаних у представлених рекомендаціях. Вирівнювання тексту для заголовків – по центру, для основного матеріалу – по ширині. Нумерація сторінок роботи наскрізна. Першою сторінкою є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок. На титульному аркуші, на змісті, на додатках та на сторінці зі списком використаної літератури номер сторінки не ставлять, але всі вони включаються до загальної нумерації. Номер сторінки проставляють у правому

верхньому куті сторінки арабськими цифрами без крапки в кінці. У роботі допускаються тільки загально прийняті скорочення слів: ЄС, ООН тощо.

Текст роботи розбивається на розділи і підрозділи, які повинні мати порядкові номери. Розділи основної частини нумеруються арабськими цифрами в межах всієї роботи. Підрозділи нумеруються двома арабськими цифрами: перша цифра означає номер розділу, друга — номер підрозділу, наприклад: 2.3. (другий розділ, третій підрозділ). Перенесення частини слова в назві не допускається. Перед назвою підрозділу витримується інтервал в один рядок. Заголовки підрозділів пишуться жирним шрифтом, вирівнювання — по центру. Крапка після назв розділів, підрозділів, таблиць, діаграм, графіків тощо не ставиться.

Всі ілюстрації (схеми, графіки, діаграми, креслення та ін.) іменуються рисунками, в тексті вони іменуються словом «Рис. 1.1.», з позначенням номера розділу і номера таблиці в його межах.

Всі таблиці повинні мати назви, що характеризують їх зміст. В правому верхньому кутку над найменуванням таблиці пишеться слово «Таблиця 2.3» з позначенням номера розділу і номера таблиці в його межах. Назва таблиці пишеться над таблицею, вирівнювання — по ширині. Таблиці приведені в додатку, нумеруються як додатки. Заголовки в рядках таблиці слід писати стисло і зрозуміло, без скорочень слів. У графах таблиці обов'язково вказуються одиниці вимірювання. До кожної таблиці дається примітка з посиланням на джерело, звідки взяті цифрові дані. Крапка після назви таблиць не ставиться. При перенесенні таблиці на наступну сторінку стовпці нумерують і повторюють їх нумерацію на наступній сторінці. Заголовок таблиці не повторюють, пишуть: «Продовження таблиці 2.3».

Усі приведені в звіті цитати, перефразовані положення і цифрові дані, отримані іншими авторами, повинні мати посилання на джерела. Посилання приводяться після згадки джерела або цитати з нього, для цього проставляють укладений в квадратні дужки порядковий номер, під яким це видання значиться в списку літератури, номер тому і сторінки, наприклад: [21, т. 3, с. 25].

Бібліографічний список складений за абеткою нумерується від першої до останньої назви. Підзаголовки до окремих типів документів не робляться, кожний документ нумерується окремо.

Матеріали, отримані студентом, можуть бути використані для виконання курсової і дипломної роботи/проекту, для підготовки доповіді, статті тощо (за узгодженням з кафедрою та базою практики).

6. Підбиття підсумків екскурсійної практики

Публічний захист звітів практики відбувається з використанням мультимедійних презентацій. Звіт з практики захищається студентами у присутності комісії. Для захисту практики призначається комісія, до складу якої входять керівники практики від вищого навчального закладу і, за можливості, від баз практики, викладачі кафедри. Термін засідання комісії із захисту практики встановлюється факультетським керівником практики і узгоджується з завідувачем кафедрою.

7. Критерії оцінювання результатів екскурсійної практики

Викладач-керівник практики перевіряє якість і своєчасне складання звіту. Про порушення графіку виконання завдання програми повідомляє зав. кафедри. Загальна оцінка за практику вноситься в заліково-екзаменаційну відомість та залікову книжку за підписом групового керівника після перевірки робочої документації всіма методистами за наявності їх підписів на титульному аркуші робочої документації

Екскурсійна навчальна практика студентів оцінюється в 100 балів, які студент може набрати під час проходження практики – 100, з яких:

- 10 балів – заповнення щоденника практики;
- 50 балів – здійснення екскурсійних подорожей;
- 30 балів – підготовка нової екскурсії у вигляді звіту;
- 10 балів – презентація та захист звіту.

Критерії оцінки професійної майстерності під час презентації звітів

	Параметри	Критерії оцінки
1	Рівень взаємодії студентів у	Високий, середній, недостатньо високий, низький

	групі під час підготовки екскурсії	рівень
2	Підготовка контрольного тексту	Науковість, послідовність, логічність викладання матеріалу
3	Робота з «портфелем екскурсовода»	Достатнє використання ілюстративного матеріалу, недостатнє (неповне) використання ілюстративного матеріалу, ілюстративний матеріал не використовувався
4	Підготовка карток об'єктів показу	на високому, середньому, низькому рівні

Загальні результати екскурсійної практики оцінюються на:

90-100 балів, якщо студент/ка постійно відвідував/ла місця практики, а також тренінги, у щоденнику опрацьовані всі завдання практики у відповідності з вимогами, наявна позитивна характеристика керівників практики, студент/ка вільно володіє матеріалом і відповідає на всі запитання під час захисту результатів практики;

70-89 балів, якщо студент/ка постійно відвідував/ла місця практики, а також тренінги у щоденнику опрацьована основна частина завдань практики у відповідності з вимогами, наявна позитивна характеристика керівників практики, студент/ка володіє матеріалом і відповідає на більшість запитань під час захисту результатів практики;

50-69 балів, якщо студент/ка не регулярно відвідував/ла місця практики, а також тренінги та до нього були претензії з боку керівників практики щодо сумлінності або вчасності виконання доручень, у щоденнику опрацьована лише частина завдань практики, наявна позитивна характеристика керівників практики, студент/ка орієнтується в матеріалі і відповідає на запитання під час захисту звітів;

1-49 балів практика вважається не зарахованою, якщо студент фактично не відвідував місця практики, а також тренінги без поважних причин, не виконуючи завдань керівників практики, студент слабо або зовсім не орієнтується в матеріалі і не відповідає на запитання під час захисту результатів практики.

Якщо студент/ка отримає оцінку «не зараховано», він/вона повинен/на отримати нове завдання щодо тематичної екскурсії і виконати його повторно самотужки.

Студент, який отримав незадовільну оцінку з практики, за рішенням деканату факультету може бути поданий на відрахування з університету.

8. Методи контролю та схема нарахування балів

Сумарна оцінка за практику виставляється за такою системою:

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за дворівневою шкалою
	для заліку
90-100	зараховано
80-89	
70-79	
60-69	
50-59	
1-49	не зараховано

9. Рекомендована література

1. Література з теоретичних питань екскурсійної справи
2. Альтгайм Л. Б. Основи музейної та екскурсійної діяльності. Курс лекцій / Л. Б. Альтгайм. – Тернопіль : Тернопільський нац. пед. університет імені В. Гнатюка, 2007. – 113 с.

3. Бабарицька В. Екскурсознавство і музеєзнавство: навчальний посібник / В. Бабарицька, А. Короткова, О. Малиновська. – 2-ге, перероб. і доп. – Київ : Альтерпрес РА, 2012. – 444 с.
4. Боева А. Ф. Творческий процесс создания новых экскурсий: поиски и находки / А. Ф. Боева // Пилигримы Крыма-99. – Симферополь: Крымский архив, 2005. – Т. 2. – 212 с.
5. Воронина А. Б. Организация экскурсионных услуг / А. Б. Воронина. – Симферополь : Сонат, 2008. – 200 с.
6. Галасюк С. С. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності: навчальний посібник / С. С. Галасюк, С. Г. Нездоймінов. – Київ : Центр учбової літератури, 2013. – 178 с.
7. Голубничая С. Н. Основы экскурсионного дела. Учебник / С. Н. Голубничая. – Донецк : Институт турбизнеса, 2003. – 214 с.
8. Державне агентство України з туризму та курортів. Офіційний сайт. – URL: www.tourism.gov.ua
9. Долженко Г. П. Экскурсионное дело / Г. П. Долженко. – Ростов на Дону; Москва : ИКЦ "Март", 2001. – 304 с.
10. Драпушко Р. Г. Законодавче забезпечення розвитку туризму // Туристичний потенціал України: стан, проблеми та перспективи розвитку / Р. Г. Драпушко. – Київ, 2007. – С. 66-104.
11. ДСТУ EN 15565:2016 (EN 15565:2008, IDT) Туристичні послуги. Вимоги до професійної підготовки та кваліфікаційних програм для гідів
12. Емельянов Б. В. Экскурсоведение: Учебник / Б. В. Емельянов. – Москва : Советский спорт, 2003. – 216 с.
13. Емельянов Б. В. Экскурсоведение. В 3-х частях / Б. В. Емельянов. – Москва : ЦРИБ «Турист», 1992. – 146 с.
14. Зінченко В. А. Екскурсологія як туризмологічна наука / В. А. Зінченко // Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія: філософські науки. – 2010. – Вип. 8. – С. 211-223. – URL: www.tourlib.net
15. Історія екскурсійної діяльності в Україні : навч. посіб. : для студ. ВНЗ / В. К. Федорченко, О. М. Костюкова, Т. А. Дьорова, М. М. Олексійко ; М-во освіти і науки України, Київ. ун-т туризму, економіки і права. – Київ : Кондор, 2010. – 164 с.
16. Кононыхин С. В. Методические подходы к изучению и прогнозированию спроса на экскурсионные услуги / С. В. Кононыхин, Л. С. Ляхова // Вісник ДІТБ. Серія: Економіка, організація та управління підприємствами туристичної індустрії та туристичної галузі в цілому. – 2009. – № 13. – С. 200-207. – URL: http://tourlib.net/statti_tourism/kononyhin.htm
17. Король О. Д. Організація екскурсійних послуг у туризмі: Навчально-методичний посібник / О. Д. Король. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2016. – 144 с.
18. Король О. Д. Організація екскурсійних послуг у туризмі: Навчально-методичний посібник. – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2016. – 144 с.
19. Курило Л. В. Основы экскурсионной деятельности: учебное пособие / Л. В. Курило, Е. В. Смирнова. – Москва : Российская международная академия туризма, Советский спорт, 2012. – 208 с. – URL : <http://www.iprbookshop.ru/14290>.
20. Любіцева О. О. Методика розробки турів: навчальний посібник / О. О. Любіцева. – 2-е вид., перероб. і доп. – Київ : Альтерпрес, 2008. – 300 с.
21. Маврина Н. С. Процесс формирования экскурсионной услуги / Н. С. Маврина // Культура народов Причерноморья. – 2009. – № 161. – С. 123-126. – URL: http://tourlib.net/statti_tourism/mavrina.htm
22. Макканелл Д. Турист. Новая теория праздного класса / Д. Макканел. —Москва : Ад Маргинем Пресс, 2016. – 302 с.
23. Мальська М. П. Планування туристичної діяльності: підручник / М. П. Мальська, О. Ю. Бордун; Міністерство Освіти і науки України. – Київ : Знання, 2010. – 310 с.
24. Матюхина Ю. А. Экскурсионная деятельность : учеб. Пособие / Ю. А. Матюхина, Е. Ю. Мигунова. – Москва: Альфа-М: ИНФРА-М, 2011. – 223 с.
25. Наказ від 11 серпня 2016 року № 236 «Про прийняття нормативних документів України, гармонізованих з міжнародними та європейськими нормативними документами, та скасування нормативних документів. – України». – URL: http://cct.com.ua/2016/11.08.2016_236.htm

26. Омельченко Б. Ф. Экскурсионное общение: познание, воспитание, отдых... / Б. Ф. Омельченко. – Москва : Наука, 1991. – 120 с.
27. Покоłodна М. М. Організація екскурсійної діяльності : підручник / М. М. Покоłodна ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 180 с.
28. Попович С. Как создать экскурсионный продукт / С. Попович // Український туризм. – 2011. – № 2. – С. 80-83.
29. Портал путешествий [Электронный ресурс]. – URL: www.travel.ru
30. Потапова С. А. Экскурсионно-выставочная деятельность [Электронный ресурс]: учебное пособие / С. А. Потапова. – М.: Московский гуманитарный университет, 2012. – 99 с. – URL: <http://www.iprbookshop.ru/14533>.
31. Романенко О. В. Організація екскурсійних послуг / О. В. Романенко // Культура народов Причерноморья. – 2009. – № 176. – С. 159-161. – URL: www.tourlib.net
32. Савина И. В. Экскурсоведение / И. В. Савина, З. М. Горбылева. – Минск : БТЭУ, 2004. – 335 с.
33. Туристичне країнознавство : підручник / А. Ю. Парфіненко, В. І. Сідоров, О. О. Любіцева. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2015. – 551 с.
34. Украинская туристическая информационная система [Электронный ресурс]. – URL: www.utis.com.ua
35. Хуусконен Н. М. Практика экскурсионной деятельности / Н. М. Хуусконен, Т. М. Глушанок. – Санкт-Петербург : Издат. Дом Герда, 2007. – 208 с.
36. Чагайда І. М. Екскурсознавство: Навчальний посібник / І. М. Чагайда, С. В. Грибанова – Київ : ІТФПУ, 2004 – 240 с.
37. Экскурсионная деятельность в индустрии гостеприимства : учеб. пособие / И. С. Барчуков [и др.]. – Москва : Вузовский учебник: ИНФРА-М, 2012. – 202 с.

Література з краєзнавства

1. АН УРСР Історія сіл і міст УРСР. Харківська обл. – К.: Гол. ред. УРЕ АН УРСР, 1967. – 1086 с.
2. Андреева Г. К. Знакомьтесь – Харьков: Путеводитель. – 2-е изд. / Г. К. Андреева, В. В. Олейник. – Харьков : Прапор, 1979. – 94 с.
3. Астахова О. В., Крупа Т. М. Ми – харків'яни, нам є чим пишатися / О. В. Астахова, Т. М. Крупа. – Харків : Торсінг, 2003. – 176 с.
4. Багалей Д. И. История города Харькова за 250 лет его существования (с 1655-го по 1905-й год) / Д. И. Багалей, Д. П. Миллер. – Харків. – Т. 1 – 1905. – 568 с. ; Т. 2 – 1912. – 973 с.
5. Багалій Д. І. Історія Слобідської України / Передмова В. В. Кравченка. – Харків : Дельта, 1993. – 256 с.
6. Бондаренко Б. А. Каменная летопись. Архитектурные памятники Харьковщины / Б. А. Бондаренко. – Харьков : Прапор, 1972. – 124 с.
7. Бузескул В. Дни баррикад в Харькове в октябре 1905 г. (Личные воспоминания) / В. Бузескул // Голос минувшего. – 1917. – № 7-8. – С. 335-350.
8. Герасименко Ю. Встречи с Харьковом: Путеводитель / Ю. Герасименко, А. Щербак. – 2-е. – Харьков: Прапор, 1984. – 63 с
9. Гусев А. Н. Харків. Його минуле і сьогодення : історико-довідковий путівник в малюнках і описах. Репринт видання 1902 г. – Харків : Сага, 2009. – 274 с.
10. Державний реєстр нерухомих пам'яток України. Харківська область. – URL: <http://www.spadschina.kh.ua/html>
11. Дьяченко Н. Т. Улицы и площади Харькова (Из истории города) / Н. Т. Дьяченко. – 2-е, испр. и доп. – Харьков : Прапор, 1966. – 280 с
12. Закірова С. Особливості урбанізаційного процесу в Україні у ХІХ – на початку ХХ століття (на прикладі м. Слов'янська Харківської губернії) / С. Закірова // Краєзнавство. – 2016. – № 1-2. – URL: http://resource.history.org.ua/publ/kraeznavstvo_2016_1-2_7
13. Исаев С. И. Герои – освободители Харьковщины / С. И. Исаев. – Харьков : Прапор, 1988. – 316 с.

14. История города Харькова XX столетия / А. Н. Ярмыш [и др.] фото В. Л. Бысов. – Харьков : Фолио, 2004. – 688 с.: ил.
15. История и архитектура Харькова. – URL: <http://www.kharkov.ua/culture/2.html>
16. История улиц и площадей Харькова. – URL: <https://www.goldenpages.ua/history/>
17. Історія міста Харкова ХХ століття / О. Н. Ярмиш, С. І. Посохов, А. І. Епштейн; Худож.-оформ. І. В. Осипов. – Харків : Фоліо ; Золоті сторінки, 2004. – 686 с.
18. Касьянов О. М. Харків: історико-архітектурний нарис / О. М. Касьянов. – К., 1956. – 22 с.
19. Квитка-Основьяненко Г. Ф. О слободских полках // Квітка-Основ'яненко Г. Ф. Зібрання творів: У 7 т. – Київ : Наукова думка, 1981.
20. Книга скорботи України. Харківська область. В 3 т. – Харків : Обл. пошук.-вид. наук. ред. Кн. Пам'яті України, 2008. – 471 с
21. Красовицкий Б. М. Столичный Харьков – город моей юности / Б. М. Красовицкий. – Харьков : Фолио, 1994. – 112 с.
22. Куделко С. М. Історія міста Харкова ХХ століття / С. М. Куделко. – Харків : Фоліо; Золоті сторінки, 2004. – 686 с.
23. Лейбфрейд А., Полякова Ю. Харьков. От крепости до столицы: Заметки о старом городе / А. Лейбфрейд, Ю. Полякова. – Харьков : Фолио, 2004. – 335 с.
24. Лейбфрейд А. Ю., Полякова Ю. Ю. Харьков. От крепости до столицы: Заметки о старом городе / Худож.-оформитель И. В. Оленина. – Харьков: Фолио, 1998. – 335 с.
25. Літературна Харківщина: Довідник / За заг. ред. М. Ф. Гетьманця. – Харків : Майдан, 1995. – 366 с.
26. Любавський Р. «Новий» Харків проти «старого»: повсякденне життя робітників Харківського тракторного заводу у 1930-і роки / Р. Любавський // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – Вип. 13. – С. 142-148.
27. Марченко А. Д. Герои-широнинцы: документальный очерк. – 2-изд., доп. / А. Д. Марченко. – Харьков : Прапор, 1974. – 111 с.
28. Маслійчук В. Л. Провінція на перехресті культур: Дослідження в історії Слобідської України XVII–XIX ст. / В. Л. Маслійчук. – Харків : Харківський приватний музей міської садиби, 2008. – 399 с.
29. Мачулин Л. И. Тайны подземного Харькова / Л. И. Мачулин. – Харьков : Харьковская старина, 2005. – 208 с.
30. Можейко І. Ю. Сто знаменитих харків'ян. – Харків : Фактор, 2004. – 172 с.
31. Неизвестный Харьков, очерк «Электрический сон наяву, или история синемаатографа по-харьковски» / И. Можейко. – Харьков : Фабрика им. Фрунзе, 2006. – 270 с.
32. Новгородов В. Е. Золотой венец старого Харькова: историко-архитектурный очерк. – Харьков : Прапор, 1990 г. – 45 с.
33. Палиць С., Денисенко О. Харків: путівник. 3-е видавництво, перероб. – Харків : Золоті сторінки, 2011. – 144 с.
34. Письменники Харкова. Довідник. – Харків: Майдан, 2003. – 352 с.
35. Плотицер Е. А. Слово о родном городе. – 2-е изд., доп., перераб / Е. А. Плотицер. – Харьков : Золотые страницы, 2017. – 352 с.
36. Погорелова С. М. Природа Харківщини / С. М. Погорелова. – Харків : Ранок, 2003. – 193 с.
37. Погорелова С. М. Природа Харківщини / за ред. Г. Ф. Пономарьова. – Харків : Ранок : Веста, 2003. – 192 с.
38. Про наш край і краян: Сумщина на сторінках видань Канадсько-української бібліотеки : бібліографічний покажчик. Вип. 2 / Сумська обл. універс. наук. б-ка ; упоряд. Л. П. Бадеха. – Суми, 2013. – 17 с.
39. Рассоха И. Происхождение названия «Харьков (Харків)» / И. Рассоха // Украинская прародина индоевропейцев. – Харьков : Издательство ХНАМГ, 2007. – 390 с
40. Рідний край: Навчальний посібник з народознавства / за ред. І. Ф. Прокопенка. – Харків : Основа, 1993. – 582 с.

41. Роммель К.-Д. Спогади про моє життя та мій час / К.-Д. Роммель. – Харків : Майдан, 2001. – 235 с.
42. Скажи, Дробицкий Яр: Воспоминания. Документы. Очерки. – Харьков : Прапор, 1991. – 201 с.
43. Скибицька Т. Харитоненки / Т. Скибицька // Пам'ятки України. – 1992. – № 2-3, С. 39-40, 117-118
44. Скоробогатов А. В. Харків у часи німецької окупації (1941–1943) / А. В. Скоробогатов. – Харків : Прапор, 2004. – 368 с.
45. Скоробогатов А. В. Харків у часи німецької окупації (1941-1943). – Харків : Прапор, 2004. – 368 с.
46. Скубицька Ю. В. Харківський конструктивізм і політика перетворення людини в Радянському Союзі 1920-х років / Ю. В. Скубицька // Наукові записки НАУКМА. – 2008. – Том 75, Теорія та історія культури / Національний університет "Києво-Могилянська академія. – С. 26-31
47. Скубицька Ю. В. Харківський конструктивізм: соціалізація естетики / Ю. В. Скубицька, М. А. Собоуцький // Наукові записки НАУКМА. – 2010. – Том 101. Теорія та історія культури. – URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3879/Skubytska_Kharkivskyi_konstruktivizm.pdf?sequence=1&isAllowed=y
48. Слобожанська яса: Антологія громадянської лірики кінця XVII – початку XXI століть / Упор. В. С. Бойко, передмова Л. В. Ушкалова. – Харків : Майдан, 2006. – 1008 с.
49. Слюсарский А. Г. Социально-экономическое развитие Слобожанщины XVII–XVIII вв. / А. Г. Слюсарский. – Харьков : Кн.- газ. вид., 1964. – 460 с.
50. Танцюра В. І. Історія Слобідської України : навчально-методичний посібник / В. І. Танцюра, О. О. Пересада. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 366 с.
51. Танцюра В. І. Історія Слобідської України: [навч. посіб.] / В. І. Танцюра, О. О. Пересада; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. – 301 с.
52. Таранушенко С. А. Старі хати Харкова / С. А. Таранушенко. – Харків : Друкарня Наркомосвіти, 1922 . – 16 с.
53. Туристичний імідж регіону: монографія / за ред. А. Ю. Парфіненка. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 312 с.
54. Фідровський Житлове будівництво на ХТЗ на першому його етапі // Будівництво. – 1932. – № 6. – С. 200-204.
55. Харків – моя мала Батьківщина : навч. посібник / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; за заг. ред. академіка І. Ф. Прокопенка. – 2-е вид., випр. і доп. – Х. : ОВС, 2003. – 544 с.
56. Харків – моя мала Батьківщина: навчальний посібник з народознавства / Харк. держ. пед. інс. ім. Г. С. Сковороди / За ред. І. Ф. Прокопенка. – Харків : ОВС, 2003. – 544 с.
57. Харків туристичний. 100 місць, які треба побачити // В місті. Харків. – Харків : Теленеделя-Харків, 2011. – В. 2. – 92 с.
58. Харків. Путівник для туристів і екскурсантів. – Репринт 3-го видання 1915 г. – Харків : Сага, 2009. – 182 с.
59. Харків'яни. Поема про місто в цитатах поетичних творів. – Харків : ТАЛ «Слобожанщина», 2007. – 436 с.
60. Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна за 200 років / В. С. Бакіров, В. М. Духопельников, Б. П. Зайцев та ін. – Харків : Фолио, 2004. – 750 с.
61. Харківщинознавство: навчальний посібник для учнів 8-9 кл. / О. І. Грінченко. – Харків : Гімназія, 2011. – 448 с.
62. Харьков – твой город! История и современность. Образование в Харькове / Сост. И. В. Байда. Под общ. редакцией Л. С. Сороки. – Харьков : Золотые страницы, 2005. – 128 с.
63. Харьков в зеркале мировой литературы / Харьковский городской благотворительный фонд Юрия Сапронова; авт.-сост. К. А. Беляев, А. П. Краснящих. – Х. : Фолио, 2007. – 399 с.
64. Харьков сегодня. На украинском, русском и английском языках / В. Гавриленко, И. Щербин и др. – Харьков : Харківське книжкове видавництво, 1960. – 248 с.
65. Харьков. Kharkov: авт.-сост. Г. Михайлов, В. Бысов, В. Зильберберг. – Харьков : Дом Рекламы, 2013. – 192 с.
66. Харьков. Книга для туристов. – Харьков: Прапор, 1984. – 259 с.

67. Харьковская область. Природа, население, хозяйство. – 2-ге вид. / Под ред. А. П. Голикова, А. Л. Сидоренко. – Харьков : Бизнес Информ, 1997. – 288 с.
68. Харьковчане. Поэма о Городе в цитатах поэтических произведений / Составители: В. П. Копычко, Ю. Г. Копычко. – Харьков : Слобожанщина, 2007. – 436 с.
69. Хрестоматія з літератури рідного краю. – Харків : Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2001. – 416 с.
70. Чорний Д. М. Харків початку ХХ століття: історія міста, долі людей / Д. М. Чорний. – Харків : [б. в.], 1995. – 114 с.
71. Шевельов Ю. (Юрій Шерех). Я – мене – мені... (і довкруги): Спогади. 1. В Україні / Ю. Шевельов (Юрій Шерех) ; передм. С. Вакуленко ; прим. С. Вакуленко, К. Каруник, Ю. Полякова, В. Романовський ; упоряд. С. Вакуленко, О. Савчук ; художн. оформ. О. Чекаль. – Харків : Видавець Олександр Савчук, 2017. – 728 с.
72. Шкодовский Ю. М. Харьков. Вчера, сегодня, завтра / Ю. М. Шкодовський, И. Н. Лаврентьев, А. Ю. Лейбфрей, Ю. Ю. Полякова. – Харьков : Фолио, 2004. – 245 с.